

İYİ VATANDAŞ VE İYİ İNSAN KAVRAMLARININ NELİĞİ

Vehip BİRLİK

Şırnak Üniversitesi, Rektörlük Uygulamalı Bilimler, Felsefe Tarihi,

vehipbirlik@sirnak.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-9721-8465>

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi: 16/12/2024, Accepted / Kabul Tarihi: 23/12/2024

<https://doi.org/10.26791/sarkiat.1577042>

İyi Vatandaş ve İyi İnsan Kavramlarının Neliği

Öz

Bu makalenin amacı, Aristoteles'in iyi vatandaş ve iyi insan kavramlarını tanımlamak ve bu tanımların günümüzdeki anlamlarını ortaya koymaktır. Aristoteles'e göre iyi vatandaşlar, yalnızca yasalarla uymakla kalmaz, aynı zamanda yönetime katılmalıdır. Günümüzde sosyal medya gibi yeni platformlar, kişilerin vatandaşlık eylemlerini dönüştürmüştür. Gençlerin sosyal hareketlerdeki katılımı ve çevrimiçi kampanyalarda aktif olması, Aristoteles'in doğrudan katılım teorisinin modern bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Aristoteles'in düşünceleri, vatandaşlık ve erdem kavramlarının zaman içindeki evrimi ile değerlendirilmelidir. Platon, Rousseau, Habermas ve Rawls gibi filozoflar, vatandaşlık ve erdem konularında farklı bakış açıları sunarak bu kavramların önemini vurgulamışlardır. Makale, iyi vatandaş ve iyi insan ayrımını, Aristoteles'in eğitim kavramı üzerinden ele alır. Aristoteles, erdemli bir bireyin toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini savunur ve eğitim ile iyi vatandaşlığın sağlanması arasında bir ilişki kurar. Eğitim, bireylerin ahlaki ve sosyal gelişiminde kritik bir rol oynar. Filozof, iyi bir vatandaşın, devletin işleyişine katılan, erdemli bir yaşam süren bireyler olduğunu vurgular. İyi vatandaşlarla kötü vatandaşlar arasındaki ayrım, erdem anlayışına dayandırılır. Ayrıca, vatandaşlığın toplumsal sorunlara karşı duyarlılığı ve katılımı gerektiği ifade edilirken, modern çağda küreselleşmenin etkisi de ele alınmaktadır. Sonuç olarak, makale Aristoteles'in iyi vatandaş ve iyi insan kavramlarının günümüz koşullarındaki yansımalarını, vatandaşlık eğitiminin önemini, toplumsal sorumluluğu ve bireylerin aktif katılımının gerekliliğini vurgulamaktadır. Aristoteles'in felsefi düşünceleri, bireylerin ve toplumların sürdürülebilir kalkınma, sosyal adalet ve demokratik değerlerin korunmasında büyük bir öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Erdem, İyi, Kötü, Felsefe, Politika

The Nature of The Concepts of Good Citizen And Good Person

Abstract

The purpose of this article is to define Aristotle's concepts of good citizen and good human and to elucidate the meanings of these definitions in the contemporary context. According to Aristotle, good citizens not only comply with the laws but also actively participate in governance. Today, new platforms such as social media have transformed individuals' civic actions. The participation of youth in social movements and their active involvement in online campaigns are regarded as modern reflections of Aristotle's theory of direct participation. Aristotle's thoughts should be evaluated in light of the evolution of the concepts of citizenship and virtue over time. Philosophers like Plato, Rousseau, Habermas, and Rawls have offered different perspectives on citizenship and virtue, emphasizing the significance of these concepts. The article addresses the distinction between good citizen and good human through Aristotle's notion of education. Aristotle argues that a virtuous individual must fulfill their social responsibilities and establishes a connection between education and the attainment of good citizenship. Education plays a critical role in the moral and social development of individuals. The philosopher emphasizes that a good citizen is someone who participates in the functioning of the state and leads a virtuous life. The distinction between good and bad citizens is grounded in the understanding of virtue. Furthermore, it is expressed that citizenship requires sensitivity to social issues and active participation, particularly in the context of the effects of globalization in the modern era. In conclusion, the article underscores the reflections of Aristotle's concepts of good citizen and good human in contemporary conditions, the importance of citizenship education, social responsibility, and the necessity of individuals' active participation. Aristotle's philosophical thoughts hold great significance in the sustenance of sustainable development, social justice, and the preservation of democratic values by individuals and societies.

Keywords: Morality, Virtue, Good, Bad, Philosophy, Politics

GİRİŞ

Bu makale Aristoteles'in iyi vatandaş ve iyi insan kavramlarını nasıl tanımladığı ve yapılan bu tanımlamaların günümüzdeki anlamları üzerinedir. Aristoteles'e göre iyi vatandaşlar sadece devletin yasalarına uymakla kalmaz aynı zamanda yönetime doğrudan katılımda bulunmalıdır fakat günümüzde farklı tezahürler ve teknolojinin de etkisiyle sosyal medya vatandaşlığın yeni platformlara taşınmasını sağlamıştır. Gençlerin sosyal hareketlere katılımı, çevrimiçi kampanyalar ve sosyal adalet konusunda farkındalık yaratma gibi vatandaşlık eylemleri Aristoteles'in doğrudan katılım teorisinin, binlerce yıldır ortaya atılmış olmasına rağmen geçerliliği konusunda modern bir versiyonu gibi adeta karşımızda durmaktadır.

Geçmişten günümüze yasaların da etkisiyle iyi vatandaş kimdir? iyi insan ve iyi vatandaş arasında benzerlikler veya farklılıklar nelerdir? iyi insan ve iyi vatandaş olmanın devlet felsefesinde, teorilerinde ve pratiklerinde yeri ve önemi nedir? Günümüz devlet sistemleriyle kıyaslandığında iyi insan veya iyi vatandaş kavramlarının Aristoteles perspektifinden anlamı nedir? vb. daha birçok soru tüm teori ve pratiklerin denenmesine rağmen halen büyük bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu bağlamda Aristoteles'ten başlayarak günümüzde dahi çözülmeyen ve çözülmesi gereken bu soruların, sorunların özellikle "iyi insan" ve "iyi vatandaş" ayrımını ortaya çıkarmak ve serimlemeye çalışmak açısından ayrıca önemlidir, fakat tüm bu sorulara cevap ararken konudan sapmamaya da gayret etmeye çalışmak gerekir, çünkü Aristoteles'in konulara yaklaşımının tamamını bu makalede yazmaya çalışmak da bizi manadan uzaklaştırabileceği gibi konudan da uzaklaştıracaktır.

1. İyi Vatandaş

Bundan dolayı hem bu dönemin teorilerini hem de Aristoteles'in bu konuda düşüncelerine vakıf olabilmek için vatandaşlık ve aynı zamanda erdem kavramlarının tarihsel süreçte nasıl evrildiğini bilmek önemlidir. Söz gelimi; Platon, vatandaşlık ve erdem üzerine düşüncelerini genellikle "Devlet" adlı eserinde serimler. Platon'a göre ideal toplum, farklı sınıfları -yönetici, koruyucu ve üretici sınıf- barındıran hiyerarşik bir yapıdadır. Gerçek erdem, bilgiyle elde edilir; dolayısıyla bilgiye ulaşan, en yüksek erdem olarak bilgeler yöneticilerdir. Platon, "Erdem'i, ruhun üç bölümüne -akıl, ruh ve arzu- göre tanımlar ve her bir bölümün dengede olması gerektiğini savunur: "Erdem, ruhun doğru bir ahenk içinde olmasıdır." (Plato, 2013:1-5). Jean-Jacques Rousseau, "Toplum Sözleşmesi" adlı yapıtında vatandaşlık ve erdem anlayışını farklı bir yönde geliştirir (Rousseau, 1996: 1-15). Rousseau, bireyin doğal durumunu ve toplumun bireyin özgürlüğünü nasıl kısıtladığını tartışır. O, "genel irade" kavramı etrafında vatandaşlığın olduğunu belirtir; bu, bireylerin kendi çıkarları yerine toplumsal yararı göz önünde bulundurarak hareket etmelerini gerektirir. Rousseau'ya göre gerçek erdem, bireyin bireysel çıkarlarını bir kenara bırakıp toplumun genel çıkarlarını gözetmektir.

Jürgen Habermas da demokratik vatandaşlığın ve erdemın önemini vurgular. Habermas'a göre, bireylerin arasında anlamlı bir diyalog ve tartışma üzerinden oluşan kamu alanı, demokratik bir toplumun temelidir. O, normatif bir çerçeve sağlamak için iletişimsel rasyonaliteyi savunur; bu, bireylerin düşünebilme ve kendilerini ifade edebilme yetileri açısından önemlidir. Bu bağlamda, erdem, bireylerin toplum içinde aktif olarak katılmaları ve ortak bir anlayışa ulaşmalarıyla ilişkilidir. John Rawls'a baktığımızda "Adalet Teorisi" adlı yapıtında adalet anlayışından yola çıkarak vatandaşlık ve erdem konularını tartışır (Rawls, 2017: 7-55). Rawls'a göre, adalet; bireyler arasında eşit haklar ve fırsatlar sağlamayı hedefler. "İlkeler" adı altında geliştirdiği iki ana ilke ile toplumsal iş birliği, bireylerde erdemli bir vatandaşlık bilincinin oluşmasına yardımcı olur. Rawls, toplumun en dezavantajlı bireylerinin çıkarlarını gözetken bir adalet anlayışını savunur; bu da erdemli bir toplum için gerekli bir unsur olarak görülmektedir. Bu düşünürlerin her biri, vatandaşlık ve erdem konularında farklı bakış açıları sunmakta ve kendi teorik çerçevelerinde bu kavramları ele almaktadırlar. Bu da geçmişten günümüze bu kavramların toplum ve devlet yaşamında ne kadar önem arz ettiğini göstermektedir.

Aristoteles'in ise döneminin çok ötesinde -o dönemin koşulları düşünüldüğünde- ve ilerisinde yeni bir anlayış/tasarım getirdiği ortadadır. İyi vatandaş ve iyi insan arasındaki farklar, bireyin erdemleri ile toplumdaki karakterlerinin bağlantısında kendini belirginleştirir. Aristoteles erdemli bir bireyin toplumdaki yerini sorgularken; erdem sahibi olan kişilerin aynı zamanda iyi birer vatandaş olabilmesinin koşulunu yine bu kişilerin toplumsal sorumluluklarını da yerine getirmesi gerektiğini ifade eder. Aksine günümüz modern dünyasında "Küreselleşme" sadece bireyin kendi ülkelerinde değil aynı zamanda dünya genelindeki sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel etkilerle ilgilenmesini gerektirir. Sözgelimi küresel iklim krizi ile mücadele edebilmek için uluslararası iş birlikleri ve anlaşmalar vb. durumlar kişilerin iyi vatandaş olma anlayışını dönüştürmektedir. Çünkü bireyler artık sadece yerel düzeyde değil küresel ölçek-

te de eylem ve pratikler sergileyebileceklerini düşünmektedirler. Günümüzde hala önemini koruyan ve gün geçtikçe de daha da önemli olan bu kavramların toplumsal yapılar ve yönetim biçimleriyle sıkı bir ilişki içinde olduğu da aşikardır.

Diğer taraftan özellikle Aristoteles'in eğitim tasarımı devlet içerisinde erdemli ve iyi vatandaşlar var edebilmesi açısından dikkate değerdir. Aynı zamanda filozofun inşa etmek istediği devlet tasarımında eğitimin önemi her daim vurgulanmıştır, çünkü filozof için hem devletin istikrarı hem de bireyin iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olabilmesinin koşulunun eğitim olduğu açık-seçiktir. Günümüzde birçok eğitim kurumu da sadece akademik bilgiyi değil aynı zamanda değerler/ahlak eğitimi de vermeye başlamıştır. Aristoteles ahlaki erdemlerinin bireyin yaşamında merkezi bir rol oynadığını vurgularken güümüz eğitim anlayışlarında ise bundan hızla uzaklaştığı görülmektedir.

Aristoteles'in ortaya artmış olduğu ahlak sistemiyle iyi vatandaş ve iyi insan olma pratikleri detaylarıyla açıklanmıştır, bu manada filozofun bu konuda söylemiş olduğu fikirlerin günümüz koşullarıyla karşıtlık içerisinde olmadığı da aşikardır. “İyi vatandaş” ve “iyi insan olmanın” bireylerin ve toplumların sürdürülebilirliği açısından temel unsur olarak karşımızda durmaktadır. Fakat burada unutulmaması gereken husus; filozofun o dönemde yazmış olduğu teorinin, yani sınırlı vatandaşlık tanımının günümüz koşullarında yeniden düzenlenmesi konusudur. Bu konuda filozofun düşüncelerine karşıt görüş belirtmek veya filozofu yok saymaktan çok ifade edilen bu kavramlarının yeniden irdelenmesi hususu da açık görülmektedir. Filozofun ortaya koyduğu eğitim teorisinin günümüz sistemlerinden en büyük farklarından biri de sadece bireyin değil toplumun genel işleyişi açısından da faydalı olduğu detaylı bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Aristoteles ve daha birçok filozof iyi vatandaşın kim olduğunu, vatandaşlığın neliğini, temel nitelik ve görevlerinin de ne anlama geldiğini sorgular. Bunların ötesinde filozoflar bu konuda farklı tanımlamalar ortaya atmıştır, fakat bir yerde (kalıcı) oradan hiç ayrılmadan orada olmak, bir şekilde yaşamını idam edebilmek, mahkeme süreçlerinde hak sahip olmak ve kuşaklar arasında devam eden bir sürekliliğe sahip olmak gibi özellikler “iyi vatandaş” olabilmek için ya anlamsız (manadan yoksun) ya da çok klişe tanımlamalar gibi durur (Ross, 2011: 286). Burada üzerinde durulması gereken asıl husus; toplum içerisinde yaşayan bireylerin devlette legal, politik ve aynı zamanda direkt olarak yönetim içerisinde yer alabilme yetkisinin hiçbir aksaklık olmadan işlevsel olmasıdır. Başka bir ifadeyle doğrudan yönetime katılmak veya söz sahibi olmasıdır yani adalet yönetiminde ve devlet görevlerinde vatandaşın kendine özgü yapısıyla söz gelimi bir pastanın eşit paylaşılmasında olduğu gibi herkesin eşit pay sahibi olmasıdır. “Toplumda yaşayanların içerisinde yer aldıkları devlette tam manasıyla vatandaş olabilmelerinin koşulu yargıya ve yasama süreçlerine katılım hakkının engellenmemiş olması şarttır. Sadece bu tarz durumlar ve koşullarda içerisinde yaşamış olduğu devletin vatandaşı olabilir. Herkesin bu biçimde ihtiyaçlarının karşılandığı, yasama, yürütme ve yargıda söz sahibi olduğu yerde bir toplum ve bu toplumdan da devlet ortaya çıkar” (Aristotle, 1885: 1257a 88).

Vatandaşların yönetime katılımı veya yönetimde her zaman egemen olmaları bile, egemenin seçilmesine doğrudan katıldıkları (Aristotle, 1885: 1257a 89) anlamına gelmez, Aristoteles'e göre ise bu durum sadece yürütme erkinin seçimlerine katılmak anlamına gelir ve yürütme erkini elinde bulunduranlar yanı sıra yasaların işleyişini yürütenlerdir. Burada vatandaş vurgusunun anlamı ortaya çıkar. Bunun için gerçek anlamda vatandaşlık (Cartledge, 2013: 94) kavramı etkin egemen gücün bir parçası olmayı gerektirdiği vurgusu öne çıkmaktadır (Keyt, 2006: 408). Etkin egemen gücün bir parçası olmayı gerektirdiği vurgusu öne çıkmaktadır. Bu ifade, gerçek vatandaşların, devletin yönetiminde ve karar verme süreçlerinde aktif bir rol oynamasını koşul olarak ortaya koyar. Etkin egemen gücün parçası olan bireylerin, yönetim yetisine sahip olduğu ve bu nedenle dolaylı veya doğrudan yöneticilik işlevini üstlendikleri belirtilmektedir.

Bu durum, bireylerin yalnızca pasif vatandaşlar değil, aktif katılımcılar olarak devletin işleyişinde sorumluluk taşıdığını gösterir. Ayrıca, bu bireylerin bir süre yönetilmeyi kabul ettikleri ve bu süreçte toplumsal düzen içerisindeki siyasal dengelerin önemine dikkat çeker. Yönetim, vatandaşlar tarafından oluşturulan bir yapı olduğuna göre, genel anlamda vatandaşın yönetimde bulunması, devletin yapısal bütünlüğü açısından kritik bir durum olarak vurgulanmaktadır. Anayasanın, toplumda işlevsel bir şekilde var olması gerektiği ifadesi, vatandaşların yönetsel süreçlerde etkin rol aldıklarında, adalet ve düzenin sağlanabilmesi için hukukun temel ilkelerine dayanan bir çerçeveye ihtiyaç duyulduğu anlamına gelir. Bu bağlamda, anayasa, vatandaşların haklarını koruyan ve toplumda istikrarı sağlayan bir araç olarak değerlendirilmektedir. Çünkü “konstitüsyon toplumda yaşayan birey yığınlarının niteliklerini tayin etmektedir ki buna da devlet organizasyonu” denmektedir (Baker, 1959: 303).

Bu yüzden en son tahlilde konstitüsyon veya yönetimin işlevlerden biri vatandaşlığın bizzat kendisidir (Lord, 1987: 138). Çünkü halk yığınlarının yönetimde söz sahibi olabilmesi, politik olması veya devlet içerisinde yer almaları aynı zamanda devlet düzeyinde temsil edildikleri manası taşımamaktadır. Burada demokrasiye ve insan haklarına uyabilecek en yakın tanım belirlenmemiş ve zamansal olarak kısıtlanmamış bir otoriteye sahip olabilmek iken, genel

bir tanımda ise açıkça belirlenmiş bir güç olmaktır. Tüm bu ifade edilenlerden ötürü ki; demokratik toplumlarda sadece bu belirsiz yetkeye dahil olan bireyler vatandaş olarak, (Aristotle, 1885: 1257a 88). Bunun yanı sıra var olan konstitüsyona uyacak biçimde yargıya, yasamaya ve yürütmeye bir biçimde iştirak edenler gerçek anlamda vatandaş olarak ifade edilebilir (Aristotle, 1885: 1257a 90).

Bu yüzden Aristoteles toplumda yaşayan bireylerin gerçek anlamda vatandaş olabilmelerinin koşulunu devletin siyasi pratiklerine bizzat hiçbir etki olmadan veya direkt katılımına bağlamaktadır. Bu da bireylerin özünde ve derinlerinde devletin bir aracı değil tam aksine bütünü tamamlayan parçalar olarak görmektedir. (Ağaoğulları, 2013: 143). Peki devletin kendini var kılabilmesi, gelişebilmesi ve kendi içerisinde süreklilik taşıyabilmesinin koşulu vatandaşların (toplumda kendini gerçekleştirmiş bireylerin) yetkeye katılabilmesi veya herkesin kayıtsız şartsız vatandaş sayılması mıdır? Günümüzde bile çok büyük yere sahip olan ve tam manasıyla cevaplanamayan ve üzerinde çok farklı fikirlerin olduğu bu tarz bir soruya Aristoteles şu şekilde ifade eder: “Devletin kendini var kılabilmesi için toplumda yaşayan herkesin aynı zamanda vatandaş olması gerekli veya zorunlu değildir, yani devlette yaşayanların aynı zamanda vatandaş sayılmaları gerektiğini zorunlu kılan bir şart söz konusu dahi edilemez” (Aristotle, 1885: 1278a 99).

Tam vatandaşlık sadece ekonomik durumla sınırlı değildir; aynı zamanda bireylerin ahlaki gelişimi ve erdemli bir yaşam sürdürebilmesiyle de bağlantılıdır. Zenginlik, bireylere birçok imkân sunabilir, fakat bu imkanların etkin bir şekilde kullanılabilmesi ve toplumsal katkı sağlanabilmesi için bireyler arası ahlaki değerlerin ve niteliklerin varlığı şarttır. “Boş zaman” kavramı, bireylere kişisel gelişim ve topluma katkı sağlama fırsatı sunar. Ahlaki düzeye ulaşabilmek, bireylerin sadece maddi değerlerle değil, aynı zamanda toplumsal ve etik sorumlulukları yerine getirmeleri ile ilgilidir. Bu bağlamda, gerçek anlamda tam vatandaşlık, kişisel gelişim, toplumsal sorumluluk ve erdem anlayışı ile desteklenmelidir.

Aristoteles, vatandaşlığı, egemenliğe doğrudan katılım ile ilişkilendirirken, bu durumun çağdaş yaklaşımlarla kıyaslandığında önemli farklılıklar içerdiği ifade edilmektedir. Günümüzde bireylerin, egemenliğin seçiminde pay sahibi olmasının, genellikle temsili bir yapı içinde gerçekleştiği ve doğrudan katılımı olanak tanımadığına dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, vatandaşlık tanımında her bireyin, hukukun hizmetkârı olarak gördüğü yürütme organının seçimine doğrudan katılma hakkı olduğuna işaret edilmektedir. Ancak yürütme bir otorite değil, yasanın uygulayıcısıdır. Yani yürütme, yasaları yerine getiren ve bunları uygulayan bir mekanizma olarak değerlendirilir.

Filozofa göre, yasanın işleyişine ilişkin olan yürütmenin, belirli ayrıntılar üzerinde egemenlik hakkı bulunduğu, bunun dışında büyük bir otorite veya ayrıcalığa sahip olmadığı belirtilmektedir. Daha kısa ifade etmek gerekirse vatandaşlık anlayışını ve siyasi yapıyı, egemenliğin niteliği açısından inceleyerek, günümüzdeki temsili yönetim sistemlerinden bir farklılık olarak ortaya çıkartmaktadır. Aristoteles’in vurguladığı gibi, vatandaşın rolü yürütmenin kontrolü ve yasanın uygulanmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Bu, toplumsal ve siyasi katılımın derinliğine işaret ederken, yürütme organının bağımsız bir otorite olma durumundan ziyade, yasanın bir temsilcisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, vatandaşlık, aktif katılım ve etik sorumlulukla daha derin bir ilişkide anlam kazanır (Barker, 1925: 295/329).

2. İyi İnsan

Bundan dolayı tasarladığı devlet tasarımında köleler ve özgürleştirilmiş köleler, yaşlılar, üreticiler, kadınlar, hekimler, çocuklar, ticaretle uğraşanlar hatta yabancılar ve nüfusun büyük bir çoğunluğu vatandaş olarak görülmez (Miller, 2006: 202/203). Yasalarda da bu sınıfların vatandaş olarak görüldüklerine dair emareleri görmek pek mümkün görünmez. Bu katmanların dışlanmalarının sebepleri yönetim için gereken eğitim ve donanımına sahip olmamaları olabilir. Bir vatandaş ile -burada kastedilen erdemli vatandaş- ticaret ile uğraşanların eşit oldukları da söylenemez.

Aristoteles’in Politika -Πολιτικά - adlı eserinde vatandaşlık kavramını ve toplumsal eşitlik ilkesini nasıl ele aldığına dair önemli noktalar vurgulanmaktadır. Aristoteles, toplumsal ve siyasal bakımdan birbirine benzer bireylerin, yönetme ve yönetilme işini eşit bir şekilde paylaşması gerektiğini ifade eder. Bu anlayış, demokratik bir toplumun temelini oluşturan eşitlik ve katılım ilkelerini öne çıkarır. Vatandaş kavramına yönelik dolaylı bir açıklama sunar. Ona göre, herkesin benzer özelliklere sahip olduğu durumlarda, yönetim ve yöneticilik haklarının eşit bir şekilde paylaşılması gerekir. Bu, toplumun adalet anlayışını ve tüm bireylerin iktidara katılımını destekleyen bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Ancak üzerinde durduğu nokta, anayasanın türüne bağlı olarak belirli grupların, devletin bir uzvu olarak görülmediği ve vatandaşlarla eşit sayılmadığıdır.

Bu ifade, devletin yapısında yer alan farklı sosyal grupların, vatandaşlardan ayrı bir konumda değerlendirilebileceğini gösterir. Örneğin, belirli sosyal sınıflar veya zenginlik durumları, bireylerin vatandaşlık hakları ile eşit gö-

rülmeyebilir. Bu yaklaşım, Aristoteles'in toplumsal hiyerarşiyi ve vatandaşlığın sınırlarını belirlediği anlamına gelir. Sonuç olarak, Aristoteles'in "Politika" eserinde ortaya koyduğu politik felsefenin, eşitlik ve vatandaşlık kavramları ile nasıl iç içe geçtiğini, aynı zamanda toplumsal yapı içerisinde farklı grupların rollerinin ve statülerinin belirlenmesi konusundaki düşüncelerini de yansıtmaktadır. Aristoteles'in düşünceleri, yalnızca bireylerin değil, aynı zamanda toplumsal grupların da devlet üzerindeki etkilerini ve yerlerini şekillendiren kritik bir çerçevede yer almaktadır (Aristotle, 1885: 1257a 291).

Ebenstein'a göre Aristoteles'in vatandaşlık tanımında, bir bireyin tam anlamıyla 'vatandaş' sayılabilmesi için belirli niteliklere sahip olması gerektiği vurgulanır. Bu nitelikler arasında ciddi bir tecrübe, nitelikli bir eğitim, boş zaman yaratabilme kapasitesi ve ekonomik bağımsızlık gibi unsurlar yer alır. Aristoteles'in ideal vatandaşlık anlayışı, bireyin kendi kendine yetebilmesi ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmesi gerektiğini öne sürer; bu, toplumun aristokratik yapısına uygun bir vatandaşlık kavramıdır (Ebenstein, 2009: 49). Bununla birlikte, bu koşullara uymayan bireylerin, yani ayrıcalıklara sahip olmayanların, esasen yabancılardan pek farklı olmadığı belirtilmektedir. Yani, bu bireyler toplumda tam anlamıyla bir vatandaş statüsüne erişemezler, dolayısıyla sosyal haklardan da mahrum kalırlar. Ayrıca filozofa göre, farklı anayasal sistemlerin, vatandaşlık tanımına ve vatandaş türlerine göre değişiklik gösterebileceğini ifade eder. Örneğin, bazı toplumlarda işçiler ve ücretli çalışanlar vatandaş olarak kabul edilirken, diğerlerinde bu durum mümkün olmayabilir. Aristokrasi temelli bir anayasa altında, üreticilerin vatandaşlık hakkı olmayabilir, bu da sosyal hiyerarşinin ne denli etkili olduğunu gösterir. Oligarşik yapıda, zenginlik nedeniyle işçilerin vatandaşlık hakkı talep edememesi, belli sosyal sınıflar arasında önemli bir ayrım oluşturur. Demokratik sistemlerde ise, koşullar değişir; burada emekçi gruplar ve hatta nüfusun azalması durumunda yabancılar bile vatandaşlık haklarından faydalanabilir. Bu durum, demokrasi kavramının kapsayıcılığını ve sosyal adalet anlayışını ortaya koymaktadır (Jowett, 1885: 4).

Aristoteles'in vatandaşlık kavramının farklı yönetim biçimlerine göre nasıl değişiklik gösterdiğine dair görüşleri ele alınmaktadır. Aristoteles, vatandaşlık tanımının, yaşanan toplumun siyasi yapısına bağlı olarak farklılık arz ettiğini belirtmektedir (Aristotle, 1885: 1293b 89). Örneğin, bir demokratik sistemde "vatandaş" tanımı, bireylerin eşit katılım haklarına sahiptir ve bu bireyler toplumsal ve siyasi süreçlerde aktif bir rol oynarlar. Oysa oligarşik bir sistemde, vatandaşlık daha çok belirli sosyal sınıflara ve zenginlik durumuna göre şekillenir; burada vatandaşlık, sadece ekonomik gücü olan bireyler için geçerli olabilir. Dolayısıyla, aynı kavramın farklı yönetim biçimlerine göre farklı anlamlar kazanması, Aristoteles'in vatandaşlık üzerine yaptığı analizlerin derinliğini gösterir. Burada ayrıca dönemin koşullarının göz önünde bulundurulmasının önemine vurgu yapılmaktadır.

Aynı zamanda vatandaşlık ve yönetim biçimleri arasındaki ilişkiyi anlamanın, tarihsel ve toplumsal bağlamları dikkate almakla mümkün olduğunu belirtir. Yani, eğer dönemin sosyal, politik ve ekonomik şartları göz ardı edilirse, vatandaşlık tanımları arasında kurulan bu farklılıkların anlaşılmasında sorunlar ortaya çıkabilir (Aristotle, 1885: 1278a 99). Bundan dolayı "vatandaşların bazılarının yönetimdeki söz haklarına ve almış oldukları ayrıcalıklara göre vatandaş sayıldıkları görülürken bunu herkes için aynı şekilde ifade etmek pek doğru görünmediği de aşıkardır" (Aristotle, 1885: 1278a 99). Her devletin anayasası aynı zamanda diğer ülkelerin veya devletlerin anayasalarından farklı olduğu için ortaya koymuş oldukları tanımlar da farklılık göstermektedir. Filozofa göre vatandaşlığın ve vatandaşın kim olduğu hususu yetkenin oynadığı önemli rolden ve yetkeyi kimin yöneteceği üzerine olan antlaşmadan geçmektedir. Fakat Aristoteles'e göre demos yani politik grubun devlet içerisinde çok az bir paya sahip olan halk yığınlarıyla tam manasıyla devletin veya yetkenin tüm imkanları her türden kendi çıkarları için kullanan oligarkların yetki ve işlevleri bakımından aynı seviyede olası tüm tarihsel süreçte aynı biçimde görülmemiştir.

Aristoteles, bir vatandaşın sadece bir şehir devleti üyesi olmaktan daha fazlası olduğunu vurgular. Gerçek bir vatandaş, devletin işleyişine katılım gösteren, erdemli bir yaşam süren ve toplumun güvenliğini sağlayan bireydir. Bu, vatandaşlık kavramını daha aktif ve sorumluluk sahibi bir hale getirir (Ross, 2011: 288). Üreticiler (örneğin, işçiler ve zanaatkarlar) bir devletin işleyişinde önemli olsa da filozof bu grubu tam anlamıyla vatandaş olarak kabul etmez; çünkü onlar, devletin varoluşunun bir aracı olarak düşünülmektedir. Yani, bireylerin sadece ekonomik ya da üretken bir rolü olması durumunda, onların devlet üzerindeki etkisi sınırlı kalır. Bir devletin ideal durumu, kendi kendine yeterli olan bir vatandaşlar topluluğu oluşturmaktır. Bu, bireylerin hem ekonomik hem de sosyal açıdan bağımsız olmaları gerektiği anlamına gelir. Böylece, devletin gereksinimlerini karşılamak için dışarıdan bağımlı olmadan işlev gösterebilir. Vatandaşların sadece bireysel ihtiyaçlarını değil, aynı zamanda kamu yararını da gözetmeleri gerektiğini savunur. Bu durumda, vatandaşlık yalnızca bireysel haklar değil, aynı zamanda toplumsal sorumluluklar ve devletin bütünlüğünü koruma amacını da içermektedir. Bu anlamda devlet tüm açılardan düşünüldüğünde kendi kendine yeten, bağımsız (otonom) bireylerden oluşan bir vatandaşlar toplamıdır (Aristotle, 1885: 1275b 89).

Aristoteles'e göre vatandaşın neliği araştırıldıktan sonra iyi ve kötü vatandaş kimdir, vatandaşlar arasında iyi ve kötü ayrımı yapılabilir mi? yapılırsa nasıl anlaşılmalıdır vb. sorulara cevap aranmalıdır; filozof, vatandaşların erdem-

leri üzerinden iyi ve kötü olarak ayrılabilceğini savunur. İyi vatandaşlar, devletin yasaları ve erdemleri doğrultusunda hareket eden bireylerdir. Kötü vatandaşlar ise bu normlara uymayan ve devlete zarar verenlerdir. Bu ayrımın yapılabilmesi için, vatandaşların belirli erdemlere sahip olmaları ve bu erdemleri uygulamaları gerekir. İnsanların iyi olmasının üç temel nedeni olduğunu belirtir: doğa gereği, alışkanlıklar ve akıl. Bu kaynakların her biri, bir kişinin erdemli bir vatandaş olmasına katkıda bulunur. Ancak bu unsurların hepsinin uyum içinde olması gerektiği vurgulanır; yani, yalnızca doğuştan gelen özellikler ya da alışkanlıklar yeterli değildir; akıl da bunları desteklemelidir (Aristotle, 1885: 1332a 5-10).

Bir devletin erdemli olabilmesi için yasaları yazan ve yöneten vatandaşların da iyi olması gerektiğini belirtir. Dolayısıyla, yasalar ve vatandaşlık arasındaki ilişki, iyi bir toplum oluşturmada temel taşlardan biridir. İyi yasalar, iyi vatandaşların oluşturulmasına zemin hazırlar. Her vatandaşın iyiliği farklıdır çünkü vatandaşlar, toplumun çeşitli işlevlerini yerine getirirken kendi uzmanlık alanlarına göre hareket ederler. Bu nedenle, “tek bir iyi” tanımından kaçınılmalıdır; herkesin iyi olma biçimi, bireysel rollerine bağlıdır (Zeller, 1931: 288). İyi vatandaşlar, anayasaya dayanarak hareket eden bireylerdir ve bu, toplumun düzenliliğini sağlamak için kritik bir unsurdur. Anayasa, devletin ve vatandaşların hedeflerini belirler ve vatandaşların bu hedeflere ulaşmadaki erdemlerini yönlendirir. Böylece, vatandaşlık, bireylerin toplum içindeki yerlerini ve sorumluluklarını tanımlayarak bütünü sağlığını ve sürekliliğini korur.

Bütünün işlevleri, bireysel katkılarla örtüşmektedir. Yani, vatandaşların yasalara uyması zorunludur. Ancak, tüm vatandaşlar devletin varlığını ve güvenliğini sağlama amacıyla birleştiklerinden, anayasanın dinamikliği çerçevesinde genel bir iyi vatandaş tanımından söz edilebilir. İyi bir vatandaş, devletin anayasasını koruma görevini etkin bir şekilde yerine getiren kişidir. Bu bağlamda, anayasaya uygun olarak vatandaşın iyi olması hem yönetim hem de yönetilme süreçlerini başarılı bir şekilde gerçekleştirmesini gerektirir (Aristotle, 1885: 1277a 96). Ayrıca, Aristoteles’in “Atinalıların Devleti” eserinde iyi vatandaş, ülkesine hizmet eden kişi olarak tanımlanmıştır (Kalaycı, 2007: 56).

Vatandaşların iyiliği, her zaman kendi devletlerinin yönetim biçimlerine göre belirlenir ve ancak bu kriterlere uygun olarak iyi vatandaş olarak kabul edilirler. Bu noktada, devletin yönetim tarzına göre iyiliğin tanımlanışı değişir: demokratik sistemlerde özgürlük, oligarşik sistemlerde zenginlik, aristokratik sistemlerde ise erdemli olma ön plandadır. Ancak, yönetim becerilerine sahip olabilmek için öncelikle yönetilmeyi iyi bilmek gerektiğine vurgu yapılır; yönetim deneyimi olmayan bir kişinin başkalarını yönetmesi beklenemez (Aristotle, 1885: 1333a 293). “Ayrıca, benzer özelliklere sahip olan vatandaşların hem yönetme hem de yönetilme görevlerini eşit şekilde, belirli bir sıraya ve zamana göre yerine getirmeleri gerektiği belirtilir. Eşitlik ilkesi, herkes için aynı şekilde geçerli olmayıp, yalnızca benzer niteliklere sahip bireyler için anlam taşır. Bu nedenle, vatandaşlar arasındaki eşitlik hem yönetim hem de yönetilme süreçlerinde adaletin sağlanması için kritik bir unsurdur” (Aristotle, 1885: 1332b 291).

Aristoteles’e göre, bir vatandaşın en önemli erdemi “aklı başında olmak” ya da “sağgörü” (pratik akıl) niteliğidir. Bu erdem, yöneticinin yönetim tarzını sevmesi, yönetme yeteneğine sahip olması ve adalet anlayışını içermesiyle kendini gösterir. Yani, iyi bir yönetici, yalnızca bilgi ve beceriye değil, aynı zamanda bu bilgileri nasıl uygulayacağına dair bir içgörüye de sahip olmalıdır (Kalaycı, 2007: 56). Ayrıca yöneticinin erdemlerini belirlerken, vatandaşların toplum içinde ortak bir amaca sahip olmaları, bu amaç doğrultusunda yaşamaları ve diğer bireyleri de bu amaç için teşvik etmeleri gerektiğini vurgular (Newman, 2010: 252). Bu durumda, yönetim süreci sadece bireysel bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal bir yükümlülük haline gelir. Yüksek bir toplumsallık anlayışı, bireylerin ortak hedeflere ulaşma çabalarında birlikte hareket etmelerini sağlar. Burada vatandaşın erdemi ile insanın erdemi arasında bir ayrım yaptığını görüyoruz.

Bu ayrım, vatandaşlık ve insanlık erdemlerinin farklı şekillerde değerlendirilebileceğini gösterir. Aksi takdirde, birçok anayasa ve yönetim sisteminde, vatandaşlık erdeminin insanlık erdeminin eşit kabul edilmesi, pratikte uygulanamayabilir. Genelde, iyi bir vatandaşın birden fazla iyiliğe sahip olabileceği, fakat iyi bir insanın iyiliği tek bir yüksek erdeme dayandığı belirtiliyor. Dolayısıyla, bir birey, iyi bir insan olmasa bile, yönetim sorumluluklarını yerine getirirken iyi ve ciddi bir vatandaşlık sergileyebilir (Newman, 2010: 238). Aristoteles’in erdemli vatandaşlık anlayışının derinliğine ve karmaşıklığına dikkat çekerken, bireylerin toplumsal rollerini, erdemlerini ve bu rollerin nasıl şekillendiğini vurgular. Bu bağlamda, iyi bir vatandaş olmanın yanında, bireylerin toplum içinde nasıl bir sorumluluk taşıdığına dair önemli noktalar ortaya konmaktadır. Aristoteles’in düşüncesi, iyi bir vatandaşlığı sadece bireysel erdemlerle değil, aynı zamanda toplumsal amaçlarla ilişkilendiren bir çerçeve sunmaktadır (Aristotle, 1885: 1276b 94).

Aristoteles yasalarla yönetilen bir toplumda vatandaşlık ve insanlık erdemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi gerektiğini ifade edilmektedir. Yasaların, erdemle örtüşmediği durumlarda yasalara uygun davranan birinin iyi bir vatandaş olabileceği, fakat iyi bir insan olamayacağını belirtiyor (Özer, 2007: 63). Bu durum, vatandaşlığın yalnızca yasa ve kurallara uymakla sınırlı kalabileceğini, fakat bunun bireyin etik ve ahlaki gelişimi açısından yeterli olmayabileceğini gösteriyor (Jowett, 1885: 53/54). Buradan yola çıkarak, iyi bir vatandaş olmanın iyi bir insan olmakla

her zaman örtüşmediği sonucuna varılmaktadır. Yani, bir kişi toplumsal kurallara uygun hareket etse bile, bu kişinin ahlaki değerleri geliştirmiş, erdemli bir birey olduğunu garantilemez. Bu noktada, vatandaşlık ve insanlık erdemlerinin birbirinden farklı olduğunu vurgulamak önemli bir konudur. Ayrıca hem iyi bir vatandaş hem de iyi bir insan olabilmek için, bireyin belirli eylemlere katılması gerektiği belirtiliyor. Gönüllü ve bilinçli eylemlerde bulunmak, bireyin aktif bir şekilde toplumsal yaşamda yer alması ve kendi düşünce ve ahlak erdemlerini kamuya etkili bir biçimde yansıtması, bu ikili erdemi elde etmenin yolları arasında sayılmaktadır. Bunun yanı sıra, en iyi anayasanın kurulması için çaba sarf etmek de vatandaşın toplumsal sorumluluğu açısından son derece önemlidir.

Politika adlı eserin çevirisini yapan Jowett'e göre, iyi vatandaşın iyi insandan daha üstün sayılması gerekir: Erdemli bir birey ile erdemli bir vatandaş arasındaki ilişki ve bu iki kavramın birbirini nasıl tamamladığıdır. "İyi insanın erdemi yönetme" ifadesi, erdemli bir insanın yönetsel kapasitesinin öncelikli olduğuna işaret ederken, "vatandaşın erdemi de hem yönetme hem de boyun eğme" ifadesi, bir vatandaşın hem yönetim yeteneğine hem de adil bir şekilde yönetilme yükümlülüğüne sahip olduğunu vurgular.

Buradan yola çıkarak, iyi bir vatandaşın sadece iyi bir insan ile eşit olmadığını, aslında ondan daha üstün bir konumda olduğunu iddia etmek mümkündür. Bu üstünlük, iyi bir vatandaşın daha geniş bir sorumluluk yelpazesine sahip olmasından kaynaklanır; hem toplumsal düzenin sağlanmasına katkıda bulunur hem de kurallara uymayı, adaleti ve kamu yararını gözetmeyi başarır. Yani, bir iyi vatandaş, topluma daha fazla hizmet ederek, bireysel erdemlerin ötesine geçer ve sosyal yapının bütünlüğünü koruma görevini üstlenir. Bu açıdan bakıldığında, iyi bir vatandaş, erdemli bir insanın sunduğu değerleri aşan bir toplumsal rol üstlenmiş olur (Jowett, 1885: 59)

Filozof amacından sapmış bir anayasanın vatandaşlık erdemine etkisi ve gerçek adaletin sağlanması konusundaki düşünceler ele alınmaktadır. Öne sürülen fikir, bir anayasanın adaletsiz olduğu durumlarda, vatandaşların bu adaletsizliğe boyun eğmek yerine gerçek adaleti sağlama yolunda davranmalarının gerektiğidir. Bu, bireylerin bireysel erdemlerinin, var olan anayasanın gerekliliklerini sorgulamak ve eleştirmek suretiyle kendini göstermesi gerektiğini ifade eder. Bu bağlamda, gerçek erdemin iyi vatandaşlıkla her zaman örtüşmediği vurgulanmaktadır; çünkü adaletsiz bir anayasaya uymak, bireylerin erdemli bir yaşam sürmesiyle çelişebilir. Bu durumda, "iyi insan" kavramının, "iyi vatandaş" kavramından daha üstün olabileceği düşüncesi gelişebilir. Bu, bireyin kendi ahlaki ve etik ilkelerini korumasının önemini artırır; dolayısıyla, iyi bir insan, adaletsiz bir sistem içerisinde bile doğru olanı yapma cesaretine sahip olmalıdır ve toplumdaki siyasal işlevlerin ve görevlerin dağıtımında, erdemin temel bir değer olduğu belirtilmelidir. Bu, "iyi" bireylerin yönetimde yer almasının, adaletin sağlanması açısından kritik olduğunu gösterir. Aynı zamanda, eğer erdem ölçüsü göz ardı edilirse, bu durumun yönetim kalitesini düşüreceği ve temsili demokrasinin işleyişini olumsuz etkileyebileceği düşüncesi öne çıkmaktadır.

Vatandaşın iyiliği, yönetme ve yönetilme ile ilgili bilgi ve becerilere sahip olmasında yatarken, iyi insanın iyiliği, içinde bulunduğu anayasa ve bireyin yönetim rolüne göre değişiklik göstermektedir. Bu durum, bireyin siyasi konumunun, ahlaki ve etik değerlerini nasıl etkilediği üzerine düşünmeyi gerektiriyor. İyi bir yöneticinin belirleyici unsurlarının pratik bilgelik, sağgörü ve zekâ olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu da demektir ki, etkili bir yönetim sergilemek için yalnızca bilgi sahibi olmak yeterli değildir; bunun yanı sıra bu bilgiyi pratikte nasıl uygulayacağına dair bir sezgi ve anlayışa da sahip olmak gerekir. (Aristotle, 1885: 1277. 97).

Bir diğer önemli nokta, iyi vatandaş ile iyi insan arasındaki benzerliklerin bazı durumlarda ortaya çıkabileceğidir. Ancak bu benzerlik yalnızca ideal yönetim koşullarında geçerlidir; bu da vatandaşların sadece doğru yasalara boyun eğme becerisine sahip olduklarında gerçek bir erdem gösterebilecekleri anlamına gelir. Bu, ideal bir devlet yapısının sağladığı güvenlik ve istikrar ortamında, bireylerin ahlaki değerlerini ve erdemlerini ortaya koymalarının daha mümkün olacağını ifade eder. Ayrıca, iyi bir insanın pratik bilgelige, yani "phronesis'e sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu, bireyin etik karar alma süreçlerinde sağlıklı bir içgörü ve düşünce sahibi olmasını gerektirir. Sadece böyle bir akıl yürütme kapasitesine sahip bireylerin, tam anlamıyla etkili yönetim ve vatandaşlık rolünü üstlenebileceği sonucu çıkmaktadır (Keyt, 2006: 40).

Aristoteles "tam vatandaş" ile "genel vatandaş" arasındaki önemli farkları vurgulamaktadır. Tam vatandaş, yalnızca bir birey olarak topluma katılan biri değil, aynı zamanda yönetim sürecinde aktif bir rol üstlenebilen, zorunlu olarak yöneticilik yeteneğine sahip bir bireydir. Tam vatandaş, yönetime katıldığında daha belirleyici ve etkili bir işlev sağlar; bu, onun etkin bir şekilde karar alma süreçlerine dahil olmasını sağlar. Diğer yandan, genel vatandaşların devlet ve adalet yönetiminde belirli bir pay sahibi olmalarına rağmen, egemen gücü doğrudan belirleme yetkinliğine sahip olmadıkları ifade edilmektedir. Bu durum, genel vatandaşların daha pasif bir rol oynadığını ve nihai karar mekanizmasında etkilerinin kısıtlı olduğunu gösterir. Genel vatandaşlar, toplumsal yaşamda bulundukları yerle sınırlı bir etkinlik gösterirken, tam vatandaşlar daha özelleşmiş bir yetkinliğe ve yönetim becerisine sahip olup, bu nedenle daha aktif bir rol üstlenirler. Aristoteles, vatandaşların iyiliği ile yöneticilerin iyiliğinin aynı olduğu durumları da ele

alır. Ancak burada önemli olan nokta, bu benzerliğin yalnızca “tam vatandaş” olarak tanımlanan, yani yüksek yeterlilikleri ve özel yetenekleri olan bireyler için geçerli olduğudur. Yani, her vatandaş değil, yalnızca belirli niteliklere sahip olanlar, gerçekten iyi yöneticiler olma kapasitesine sahiptir. Bu durum, ideal bir yönetim anlayışının, nitelikli ve erdemli bireylerin elinde olması gerektiği düşüncesini pekiştirir (Aristotle, 1885: 1278b 100).

Aristoteles yönetici ve yönetilen (vatandaş) arasındaki bilgi seviyeleriyle ilgili ayrımın yapıldığı ve bunun bireylerin erdemlerini nasıl etkilediği üzerinde durulmaktadır. Yönetici, bilgiye sahipken, yönetilen vatandaşlar yalnızca doğru sanılara ve sınırlı bir anlayışa ulaşabilirler. Bu durum filozofun, vatandaşların erdemlerinin yöneticilerin erdemlerinden daha yüksek olduğunu savunmasına yol açar; çünkü vatandaşlar, daha geniş bir perspektife sahip olarak toplumsal değerlere ve adalete yönelik bir duruş sergileyebilirler. Aynı zamanda, yetkin yöneticilerin, mevcut devlet düzenini korumak için yönetilmeyi kabul etmeleri ve var olan yönetime destek vermeleri gerektiği belirtilmektedir. Bu, toplumda istikrarın sağlanması için hem yöneticilerin hem de vatandaşların sorumluluklarını yerine getirmesinin önemini vurgular (Aristotle, 1885: 1277a 96).

İyi bir yönetici, iyi bir vatandaş ve iyi bir insan olabilmenin erdemli bir davranış içerisinde olmayı gerektirdiğini ifade eder. Bu erdemli davranışların ancak, bireylerin eğitim yoluyla kazandıkları değerlerle mümkün olabileceği vurgular. İyi insan, iyi vatandaş veya erdemli bir birey olabilmek için, kapsamlı ve sürekli bir eğitim sürecinden geçmek zorunluluğu ortaya koymaktadır. Bu eğitim, bireylerin hayatlarının her alanını kapsamalı ve uzun süreli bir çaba gerektirmelidir. Bu bağlamda, eğitimden sıkılmadan bu yolda yürümek gerektiği, eğitimin bireylerin karakter gelişiminde ne denli kritik bir rol oynadığını gösterir. Ayrıca, eğitimin sadece bireyler için değil, aynı zamanda devlet düzeninin işleyişi için de ne kadar önemli olduğu ifade edilir (Cranston, 1995: 30).

Politikanın amacının yalnızca ideal bir devlet yapısını tartışmakla sınırlı olmadığı, aynı zamanda mevcut siyasi koşulları değerlendirmek ve gerçek politik yaşamı arzulayan bireylere pratik tavsiyeler sunmak olduğu ifade edilmektedir. Politikanın, içinde bulunduğu konjonktörü anlama ve değerlendirme gerekliliği, bireylerin mevcut sistem içerisinde nasıl daha etkili olabilecekleri konusunda rehberlik etme ihtiyacını ortaya koyar (Aristotle, 1885: 1278b 100). “pratik bir devlet insanı” kavramı, teorik olarak istenmeyen bir yapı olan niteliksiz demokrasi ya da oligarşi gibi sistemleri yönetme zorunluluğu taşıyan kişilere atıfta bulunur. Bu durum, ideal bir yönetim biçimi olmaması nedeniyle, bu kişilerin, mevcut koşulları yönetmek durumunda olduklarını ve bu anlamda pratik yaklaşım sergilemeleri gerektiğini ifade eder (Jenkins, 1989: 11& Taylor, 1952: 114).

Eğitimin amacı ise, ancak iyi bir birey yetiştirmek üzerine bir hedefe odaklanmıştır. Filozofların teorilerinde, iyi bir vatandaş yetiştirmek, ideal bir anayasa çerçevesinde düşünülür. Ancak mevcut anayasa kötü olduğu takdirde, bireyleri sadık hale getirmenin en uygun eğitim yolu, ideal bir eğitim hedefinden ziyade farklı bir yaklaşım gerektirebilir. Bu da eğitimin dönemin ihtiyaçlarına göre esnek bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini gösterir. Son olarak, iyi bir vatandaş olma ile iyi bir insan olma durumlarının aynı olduğu algısına ilişkin tartışmaların, politikanın en değerli yanlarından biri olduğu vurgulanmaktadır. Yani, eğer bireylerin eğitim hedefleri ve vatandaşlık sorumlulukları arasında bir ayrım yoksa, bu durum politik bilincin ve değerlerin sağlıklı bir biçimde daha ileriye taşınmasında kritik bir önem taşır (Taylor, 1952: 114/115). Politika ve eğitim arasındaki ilişkiyi, bireylerin mevcut koşullar içinde en iyi nasıl var olabileceklerini ve bu durumların ideal bir devlet anlayışı ile nasıl kesiştiğini sorgulatmaktadır. Ayrıca hem eğitimde hem de siyaset biliminin yöneliminde, bireyin karakter gelişiminin ve topluma olan katkısının önemi ön plana çıkarılmaktadır.

Aristoteles’in eğitim sistemine dair görüşleri ve devletin eğitim alanındaki rolü kapsamlı bir biçimde ele alınmaktadır. Aristoteles’e göre, eğitim sistemi kamusal kontrol altında olmalı, evrensel ve zorunlu hale getirilmelidir. Bu, toplumda eğitim alanındaki düzensizliklerden (anarşi) kaçınmak için değil, aynı zamanda bireylerin gelecekteki vatandaşlık rollerinde anayasa ve toplumsal değerlere sadık kalabilmeleri için gereklidir. Bu yaklaşım, eğitimde kamu denetiminin önemini ve toplumun sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için gerekli bir temel oluşturduğunu gösterir (Taylor, 1952: 114).

Anayasanın, en iyi yaşamı sağlama hedefini taşımadığı durumlarda, yasa koyucunun görevi, eğitimi anayasanın ruhuna uygun hale getirmeye çalışmaktır. Bu, devletin yalnızca bireylerin davranışlarını düzenlemekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal yapının özünü koruyarak eğitimin içeriğini şekillendirmekle yükümlü olduğunu ifade eder.

Eğitim, evlilik, çocuk yetiştirme gibi konulara da değinen Aristoteles, devletin bu alanlarda da kurallar koymasının zorunlu olduğunu savunur. Zihinsel ve bedensel gelişimin birbirine bağlı olarak değerlendirilmesi gerektiği, dolayısıyla devletin bireylerin fiziksel ve zihinsel sağlığını desteklemeye yönelik sorumluluğu da vurgulanmaktadır. Evlilik ile ilgili düzenlemelerin öncelikli olarak yasalaştırılması, genç nesillerin uygun bir şekilde yetişmesi için kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, kimin kiminle evleneceği, evlenme yaşı gibi unsurlar toplumun geleceği için

belirleyici faktörlerdir (Aristotle, 1885: 1334b 297).

Aristoteles'in "orta yol" kavramı, toplumun düzeni ve aile içindeki görev paylaşımının sağlanması açısından önemlidir. Orta yol, aile düzeni ile toplumsal işlevler arasındaki dengeyi gözeterek, bireylerin rollerinin doğru bir şekilde tanımlanmasını amaçlar (Aristotle, 1885: 1335a 298). Filozofun, evin yönetiminde erkeğin mutlak kontrolünü savunması, kadının evdeki rolüyle ilgili geleneksel bir anlayışı yansıtır; bu bağlamda erkeklerin yönetim konusundaki yeteneklerinin, kadından daha fazla olduğu iddia edilmektedir. Aristoteles'e göre, kadınların ruhsal düşünme yetilerinin işlevsiz kalması, bu anlayışın bir gerekçesidir (Aristotle, 1885: 1260a 37). Aristoteles'in eğitim, aile ve devlet yönetimi konularındaki fikirlerini bir araya getirirken, bireylerin toplumsal rollerinin ve ilişkilerinin nasıl yapılandırılması gerektiğine dair bir perspektif sunar. Eğitim ve aile içindeki kuralların toplumun işleyişine olan katkısını vurgular ve bireylerin mutluluğu ile toplumsal düzenin nasıl sağlanacağı üzerine düşünceler geliştirir. Bir toplumun sağlıklı ve dengeli bir yapıda var olabilmesi için bireylerin eğitilmesinin ve düzenlenmesinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koyar (Aristotle, 1885: 1259a 35).

Devlete ait evlilikle ilgili düzenlemelerin hangi koşullar altında yapılması gerektiği ve bu düzenlemelerin belirli kriterlere dayanması gerektiği vurgulanmaktadır. Aristoteles'in düşüncelerine dayanan yaklaşım, evliliklerin doğum yapma potansiyeli göz önünde bulundurularak organize edilmesi gerektiğini belirtir. Yani, evliliklerin sadece iki birey arasında bir birliktelik değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk olduğu anlayışıyla şekillendiği ifade edilmektedir. Çiftler arasındaki yaş ayrımları da buna uygun olarak fazla olmamalıdır. Yaş farkının, bir ilişkinin dinamizmini ve çocuk yetiştirme sürecini etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu, bireylerin hem gelişim süreçlerinin hem de bir aile birliği içindeki rollerinin dengeli olması gerektiği felsefesiyle ilişkilidir.

Ayrıca, çocuk yapma açısından çok genç yaşlarda evliliklerin uygun bulunmadığı belirtiliyor. Bu, sağlıklı ve sürdürülebilir bir aile yapısının temin edilmesi açısından önemlidir; çünkü erken yaşlarda yapılan evlilikler hem bireylerin hem de doğacak çocukların sağlığı açısından riskler taşıyabilir. Bu nedenle, kadınlar için elli ve erkekler için yetmiş yaş üst sınırları belirlenmesi hem bireylerin hem de toplumun sağlığını koruma amacını taşıdığını göstermektedir. Böylece, doğurganlık potansiyelinin yanı sıra, bireylerin psikolojik ve fiziksel olarak hazır olmaları da sağlanır.

Aristoteles, insanların çok genç yaşlarda evlenmelerinin, çift olmalarının ve çocuk yapmalarının iyi bir şey olmadığını vurgularken, bu durumun hayvanlar üzerinde yapılan gözlemlerle desteklendiğini öne sürmektedir. Küçük yaşta doğan hayvan yavrularının kusurlu olma eğilimleri, insanlarda da benzer sonuçların olabileceği fikrini ifade eder (Aristotle, 1885: 1335a 298). Aristoteles'in koyduğu üst yaş sınırı, çocuk yapmanın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için önemlidir. Erken yaşta ya da ilerleyen yaşlarda yapılan doğumların hem zihinsel hem de bedensel açıdan zayıf çocuklara yol açabileceğini belirtir. Bu görüş, yalnızca antik çağda değil, günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir. Modern bilimsel çalışmalar, erken ve geç yaşta doğumların potansiyel olumsuz etkilerini pek çok araştırma ile kanıtlamaktadır. Sonuç olarak, Aristoteles'in bu konudaki düşünceleri, sağlık ve ebeveynlik açısından kritik bir farkındalığa işaret eder. Bu bağlamda, erken evlilik ve çocuk sahibi olmanın risklerinin anlaşılması hem bireyler hem de toplumlar için önem taşır. Aristoteles'in görüşleri, çağlar boyu rehberlik edebilecek bir yaklaşım sunarak, insan sağlığının korunmasına dair değerli dersler içerir.

Fiziksel sağlığın önemi ve özellikle kadınların gebelik dönemindeki özel durumları vurgulanmaktadır. Atletik bir yapıya sahip olmanın yanında, aşırı zayıf veya çelimsiz olmanın da sağlık açısından olumsuzluklar doğurabileceği ifade edilir. Burada, dengeli bir fiziksel durumun gerekliliği ön plana çıkar; yani ne aşırı zayıf ne de aşırı güçlü bir yapının ideal olmadığına dair bir denge anlayışı söz konusudur (Aristotle, 1885: 1335b 299). Kadınların gebelik dönemlerine dair düzenleme ve önerilerin önemi de özellikle vurgulanmaktadır. Gebelik, kadınların bedenlerine önemli değişiklikler getiren bir süreçtir ve bu süreçte sağlıklarının korunması büyük bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınlar, bedenlerini sağlıklı tutmak, dengeli ve besleyici bir diyet uygulamak, aşırı fiziksel zorluktan kaçınmak ve zihinsel stresi minimize etmek için dikkatli olmalıdır. Sonuç olarak, burada iki ana mesaj öne çıkmaktadır: Birincisi, genel fiziksel durumun denge içinde olması gerektiği; ikincisi, özellikle gebelik dönemindeki kadınların sağlıkları için dikkatli ve özenli yaklaşımlar benimsemeleri gerektiğidir. Bu öneriler hem bireysel sağlık hem de doğacak çocukların sağlığı açısından son derece önemlidir. Kadınların bu yönde alacakları önlemler hem kendilerinin hem de çocuklarının ilerideki yaşam kalitesine doğrudan etki edecektir.

Aristoteles'in ideal devlet anlayışında eğitimin merkezi bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Eğitimin, devletin yönetimi için kritik bir unsur olarak görülmesi, devletin geleceğini inşa edecek bireylerin iyi bir eğitim almasının gerekliliği ile ilişkilidir. Bu bağlamda, Aristoteles'in eğitim konusundaki derin ve kapsamlı görüşleri, toplumun temelini oluşturan bu bireylerin nasıl yetiştirilmesi gerektiğini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Aristoteles, çocukların zihinsel gelişimlerinin henüz olgunlaşmadığını dikkate alarak, beden eğitimine öncelik vermektedir. Bu durum, sağlıklı bir gelişim için fiziksel aktivitenin ve beden terbiyesinin önemine işaret eder. Doğumdan beş yaşına kadar

olan dönemde çocuğun beslenmesi, iklim ve kültürel koşullara göre şekillendirilerek, fiziksel ve zihinsel sağlık üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulmaktadır.

Beş yaş itibarıyla, çocukların beden eğitimi dersleri almaları ve uygun oyunlar oynamaya teşvik edilmeleri gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, çocuklara sunulan masal ve hikayelerin dikkatlice seçilmesi ve olumsuz içeriklerden uzak durulması gerektiği vurgulanır. Bu, çocukların ahlaki ve etik değerlerinin şekillenmesi açısından önemlidir. Hanelerin, kölelerden ve vatandaş olmayanlardan uzak bir yaşam tercih etmesi gerektiği ifadesi, sosyal ilişkilerin de ahlaki doğruluk ve yüksek değerler temelinde gelişmesini amaçlamaktadır. Sonuç olarak, Aristoteles'in eğitim sisteminde dair bu önerileri, bireylerin sadece bedensel beceriler değil, aynı zamanda ahlaki ve etik değerler ile donatılarak, toplumsal sorumluluklarını yerine getirebilecek iyi vatandaşlar olarak yetişmelerini amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, sağlıklı bir toplumun oluşumu için eğitim ve nitelikli bireylerin önemini ortaya koymaktadır (Taylor, 1952: 116).

Bundan sonraki dönemi ise asıl eğitimin yer aldığı geldiği süreçtir. Aristoteles'in eğitim felsefesinin derinliği ve eğitimin bireyin erdemli bir vatandaş olarak yetişmesindeki rolü vurgulanır. Eğitimin, insanları iyi ve erdemli kılacak doğa, akıl ve alışkanlıklar arasında bir denge sağlama işlevine sahip olduğu belirtilmektedir. Bu üç unsurun uyum içinde olması gerektiği, ancak bazen birbirleriyle çelişebilir hale gelebileceği ifade ediliyor. İşte bu noktada eğitimin önemi ortaya çıkmaktadır; eğitim, bireyi bu olumsuz durumlardan koruyarak, doğası gereği erdemli bir insan olmasını sağlamak için gereklidir (Taylor, 1952: 116).

Aristoteles için eğitim, devletin varlığını sürdürebilmesi ve toplumsal bütünlüğü sağlaması açısından hayati bir öneme sahiptir (Taylor, 1952: 116). Ancak bu noktada, eğitimin amacının ne olması gerektiği sorusu öne çıkar. Eğitim, günlük yaşamda pratik fayda sağlayan becerilere mi odaklanmalı yoksa bireylerin erdemlerini geliştirmeye yönelik bir anlayışla mı şekillendirilmelidir? Aristoteles, pratik faydanın yeterli bir ölçüt olmadığını düşündüğünden, eğitimin erdem yönünden faydalı olmasını savunmaktadır (Aristotle, 1885: 1337b 306). Burada, eğitimin sadece bireysel çıkarlar değil, toplumsal değerler ve erdemler ışığında şekillenmesi gerektiği anlayışı hakimdir. Okuma, yazma, resim ve beden eğitimi gibi aktivitelerin hem erdeme hizmet ettiğini hem de pratikte yararlı olduğunu belirtirken, müziğin özgür bireyler için bir boş zaman etkinliği olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durum, müziğin yalnızca eğlence veya zaman geçirme aracı değil, aynı zamanda bireylerin kültürel ve estetik duyarlılıklarını geliştirmeye yönelik bir etkinlik olduğuna işaret eder (Aristotle, 1885: 1338a 308).

Aristoteles'in müzik eğitiminin çok yönlü yararlarını ve bunun nasıl organize edilmesi gerektiğini vurguladığı ortaya konmaktadır. Filozof, müziğin yalnızca bir eğlence aracı değil, aynı zamanda öğretici ve gelişimsel bir etkinlik olduğunu belirtir (Aristotle, 1885: 1339b 314). Bu nedenle, çocukların müzik eğitimi almasının zorunlu olduğuna işaret eder; zira müzik hem zihinsel hem de duygusal gelişim açısından önemli bir rol oynamaktadır (Aristotle, 1885: 1340b 317).

Ancak müzik eğitimi verilirken dikkat edilmesi gereken unsurların da altı çizilmektedir. Özellikle ruhu olumsuz etkileyebilecek müzik türlerinden kaçınılmalı ve eğitimde faydalı etkileri olan enstrümanlar tercih edilmelidir. Örneğin, üflemleri çalgıların konuşma yetisini zayıflatılabileceği düşüncesi, müzik eğitiminin dikkatle ele alınması gerektiğini gösterir. Bu yaklaşım, sadece müziğin fiziksel ve zihinsel gelişim üzerindeki etkilerini düşünmekle kalmayıp, aynı zamanda duygusal ve sosyal yönlerini de göz önünde bulundurarak bir eğitim metodolojisi oluşturmayı amaçlamaktadır.

Aristoteles'in geleneksel Antik Grek eğitim anlayışında müziğin matematik ve aritmetikte birlikte yer alması, eğitimdeki düzenliliğin ve armoninin önemini pekiştirir. Grek düşüncesindeki "harmoni" kavramı, evrendeki düzeni simgeler ve bu durum, müzik eğitiminin daha derin bir felsefi anlam taşıdığını gösterir (Anderson, 1996: 98). Eğitimin nasıl ilerlemesi gerektiği konusunda bir ayrım yapar (Aristotle, 1885: 1334 297); alışkanlıklarla edinilen eğitimin, akıl yürütme ile yapılan eğitimden önce gelmesi gerektiğini savunur. Bu, bireyin pratik ve uygulamalı deneyimlerinin teori ve kavramsal bilgiyle birlikte gelişmesi gerektiği anlamına gelir. Dolayısıyla, teorik erdemler, pratik deneyimlerden sonra kazanılır ve eğitim sürecinde bu aşamalar arasında bir sıralama olduğuna işaret etmektedir. Filozofun düşünceleri, müzik eğitiminin çok boyutlu faydalarını, dikkatli bir şekilde seçilmiş müzik türlerinin ve eğitim yöntemlerinin önemini, ayrıca bireylerin gelişimindeki aşamaları göz önünde bulundurarak sağlam bir eğitim anlayışını önermektedir. Bu bağlamda, müzik eğitimi, bireylerin sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimleri için kritik bir rol oynamaktadır (Aristotle, 1885: 1338b 310).

Aristoteles'e göre beden eğitimine de öncelik verilmelidir ancak bunun aşırılıklara ya da sert bir disipline yönlendirilmemesi gerektiği ifade edilir. Örneğin, Sparta modelinden hareketle sert bireyler yetiştirmek yerine, beden ve zihin gelişiminin birbirini desteklemesi gerektiği belirtilmektedir (Ksenophon, 2005: 64/65). beden çalışmasının zihinsel gelişimi desteklediği gibi, zihinsel çalışmanın da beden gelişimini artıracakını öne sürer; bu da eğitimde dengeli

bir yaklaşımın önemini ortaya koyar (Aristotle, 1885: 1339 313). Ayrıca, burada Aristoteles'in eğitim konusundaki önceliklerinin sadece zamanlama ile ilgili olduğu, bu nedenle bir alanı diğerine tercih ettiği anlamının çıkarılmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Eğitimdeki öncelikler, bireylerin genel gelişimini dikkate alarak düzenlenmelidir. Ayrıca, burada Aristoteles'in eğitim konusundaki önceliklerinin sadece zamanlama ile ilgili olduğu, bu nedenle bir alanı diğerine tercih ettiği anlamının çıkarılmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Eğitimdeki öncelikler, bireylerin genel gelişimini dikkate alarak düzenlenmelidir.

Aristoteles'in evlilik, çocuk yetiştirme ve eğitimle ilgili önerileri, toplumun ve devletin çıkarlarıyla bireylerin çıkarlarını bağdaştırmayı hedefler. Bu düzenlemeler, toplumsal düzen ve istikrarın sağlanmasını amaçlar (Arslan, 2016: 321). Bunun yanı sıra, Aristoteles'in eğitim anlayışı, devletin sadece belirli bir azınlık için değil, tüm vatandaşlar için geçerli olduğunu ifade eder. Yani eğitim, bireylerin sadece iyi birer uyruk olmaları için değil, aynı zamanda iyi birer vatandaş olmaları için de gereklidir (Ross, 2011: 310). Çünkü hem devlet hem de vatandaşın iyiliği paralel ilerlemektedir. Biri kötü olursa diğerinin de kötü olacağı aşîkârdır. Filozofun düşüncesine göre, hem vatandaşların iyi birer yönetici olabilmeleri hem de devletin genel iyi olması için eğitim şarttır. Burada bireylerin gelişiminin devletin sağlığı ile doğrudan bağlantılı olduğu aktarılmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin mutluluğu ve toplumsal refah, devletin ilerlemesi ve sürekliliği açısından elzemdir. Eğitim hem bireyler hem de toplum için ortak bir fayda sağlamalıdır ve bu nedenle dikkatlice planlanmalıdır.

Sonuç

Sonuç olarak, Aristoteles'in "iyi vatandaş" ve "iyi insan kavramları" asırlar boyu süregelen felsefi tartışmaların merkezinde yer almakta olup, günümüz toplumsal ve politik dinamikleriyle güçlü bir etkileşim içerisinde. Aristoteles, bir bireyin erdemli ve iyi bir vatandaş olabilmesi için toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini savunur. Bu bağlamda iyi vatandaşlık kavramı, sadece yasalara uymakla sınırlı bir anlayıştan öte, doğrudan katılım ve topluma hizmet etme bilincini de içermektedir. Günümüz dünyasında, özellikle sosyal medya ve dijital platformların yükselişi ve son olarak yapay zeka, bu vatandaşlık anlayışının evrimini hızlandırmakta; bireyler, fikirlerini ifade etmek ve toplumsal değişim yaratmak için bu araçları etkin bir şekilde kullanmaktadır. Ayrıca, küreselleşme, bireylerin sadece yerel topluluklarıyla değil, aynı zamanda uluslararası sorunlarla da ilgilenmelerini gerektirmektedir. Örneğin, iklim değişikliği gibi küresel sorunlara karşı geliştirilen harekete katılan gençler, Aristoteles'in eski zamanlarda ortaya koyduğu doğrudan katılım kavramının modern bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece, bireylerin toplumsal, ekonomik ve çevresel konularda duyarlılık göstermesi, yalnızca bir seçim değil, aynı zamanda bir zorunluluk haline gelmektedir.

Eğitim açısından bakıldığında, Aristoteles'in erdemli bireyler yetiştirme amacına yönelik önerileri, günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır. İyi bir eğitim, bireylerin hem bilgi birikimini artırmakta hem de ahlaki ve etik değerlerle donatılmalarını sağlamaktadır. Eğitim sistemlerinin, yalnızca akademik başarıya odaklanmak yerine, bireylere sosyal sorumluluk bilinci, eleştirel düşünme ve topluma katkıda bulunma gibi erdemlerin kazandırılmasına yönelik bir çerçeve geliştirmesi gerekmektedir. Bu, bireylerin hem iyi insan hem de iyi vatandaş olma yolunda önemli bir adımdır. Aristoteles'in iyi vatandaş ve iyi insan tanımları, halen büyük bir önem taşımakta ve bu kavramların toplumsal yapıların, yönetim biçimlerinin ve bireylerin rolleriyle nasıl iç içe geçtiğini anlamak için güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Aristoteles'in felsefi düşüncelerinin, yarattığı tasarımların yeniden değerlendirilmesi, bireylerin ve toplumların sürdürülebilir kalkınma, sosyal adalet ve demokratik değerlerin korunması açısından büyük bir gereklilik haline gelmiştir. Bu nedenle, "iyi vatandaş" ve "iyi insan" olma kavramlarının derinlemesine anlaşılması, bireylerin topluma etkin bir şekilde katkıda bulunmalarını sağlarken, sosyal ve politik yapının da güçlenmesine katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

- Anthony, Taylor. *Plato the Man and his Work*, Methuen and Co. LTD. London 1952.
- Aristotle, *Politics*, Translated by. Benjamin Jowett, Oxford Clarendon Press, 1885.
- Arslan, Ahmet. İlkçağ Felsefe Tarihi, C. 3: Aristoteles, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., 2016.
- Benjamin, Jowett. *Introduction to Aristotle's Politics*, Clarendon Press, 1885.
- Carnes Lord. *Aristotle, History of Political Philosophy*, Edited by Leo Strauss & Joseph Cropsey, The University of Chicago Press, U.S.A 1987.
- David, Keyt. *Aristotle's Political Philosophy*, edt by; Mary Louise Gill & Pierre Pellegrini, Blackwell Publishing, Australia 2006.
- David Ross, *Aristoteles*, çev. Ahmet Arslan, Kabalcı Yayınları: 9, Felsefe Dizini: 3, İstanbul 2011.
- Eduard, Zeller. *Outlines of The History of Greek Philosophy*, The International Library of Philosophy, Published by Routledge, 1931.
- Ernest, Barker. *Greek Political Theory; Plato and His Predecessors*, Methuen Publishers Press, 1925.
- Ernest, Barker. *The Political Thought of Plato and Aristotle*, Published by Russell & Russell, U.S.A 1959.
- Fred Dycus Miller. *Aristotle: Ethics and Politics, The Blackwell Guide to Ancient Philosophy*, Edited by Shields, U.SA 2006.
- Gosse, Bothwell, *The Civilization of the Ancient Egyptians*, Published by; T. C. & E. C. Jack 67 Long Acre, London, W. C. And at Edinburg 1915.
- Gregory, Nagy, *Homer the Preclassic*, University of California Press, London 2012.
- Hasan Hakan, Özer. *Aristoteles'te Erdem ve Adalet Üzerinde*, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2007.
- Kingsley Bryce Smellie. *Aristotle; Edited by Maurice Cranston*, Çev. Nejat Muallimoğlu, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstanbul 1995.
- Ksenophon, "*Sparta Anayasası*", *Sparta'da Mükemmel Toplum Lykurgos Yasaları*, Çev. Sadık Usta, Kaynak Yayınları, İstanbul 2005.
- Ian, Jenkins. *Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Buluntular Işığında Antik Devirde Çocuk Eğitimi*, Çev. Hasan Malay, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1989.
- Jean-Jacques Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, Çev. Alpagut Erenulu, Öteki Yay., Ankara 1996.
- Jean, Roberts, *Justice and Polis, The Cambridge History of Greek and Roman Political Thought*, Edited by Rowe & Schofield, Cambridge University Press, United Kingdom 2000.
- John Rawls, *Bir Adalet Teorisi*, Çev. Vedat Ahsen Coşar, Phoenix Yayınları, 2017.
- Mehmet Ali, Ağaoğulları. *Kent Devletinden İmparatorluğa*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2013.
- Nazile, Kalaycı. *Kamusal Alan Kavramı Üzerine Bir İnceleme: Aristoteles/Marks/Habermas*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2007.
- Paul, Cartledge. *Pratikte Antik Yunan Siyasi Düşüncesi*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013.
- Plato, *Republic*, Volume I: Books1-5. Edited and Translated by Christopher Emlyn- Jones, William Preddy. Loeb Classical Library 237. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2013.
- Susan D. Collins. *Aristotle and the Rediscovery of Citizenship*, Cambridge University Press, Cambridge 2006.
- Warren, Anderson. *Ethos and Education in Greek Music The Evidence of Poetry and Philosophy*, Harvard University Press, Cambridge 1996.
- William, Ebenstein. *Siyasi Felsefenin Büyük Düşünürleri*, çev. İ. Özel, İstanbul 2009.
- Willem, Jacob, *Verdenius, Homer, The Educator of the Greeks*, North Holland Publishing Company, Amsterdam 2009.
- William L. Newman. *The Politics of Aristotle*, vol. I: Introduction to the Politics, Cambridge University Press, London 2010.

Extended Abstract

The purpose of this article is to investigate the nature of the concepts of good citizen and good human, which have remained problematic and unresolved throughout history and continue to be so today. These concepts highlight the necessity for developed or developing societies to focus on advancing beyond superficial understanding, emphasizing their significance and value at the societal level. Furthermore, the primary focus of this article will be on the idea that being a good human is secondary to being a good citizen within a society. This notion is evident in contemporary metaphors that illustrate how simply being a good human is insufficient for social living. For instance, the necessity of being a good citizen is equally apparent, as demonstrated by the adverse consequences experienced when individuals known as good humans disregard societal norms and laws. The essence of communal living and maintaining this togetherness lies in being a good citizen rather than merely being a good human. When considering an individual recognized as a good person in their life, one might argue that when compared to the harm caused by their actions—should they choose to overlook norms, virtues, and laws—this individual could be articulated as worse than the potential harm they might bring about. The point that has been emphasized for thousands of years holds significant value in this context. Numerous philosophers have proposed various solutions to this issue (each of which is very valuable); however, this article will focus on Aristotle's approach to the subject. Despite the traditional nature of his ideas, it is evident that we have not been able to generate better outcomes or solutions than his. Moreover, historical experiences do not present evidence that contradicts this assertion. Therefore, revisiting Aristotle and illuminating his views on this matter is our principal aim. Aristotle is one of the pioneers in defining the concepts of good citizen and good human, and he systematically demonstrates how important these definitions remain even today. According to Aristotle, good citizens do not merely comply with legal requirements; they must also actively participate in governance. This idea has gained a new dimension with the emergence of social media in contemporary society. Particularly, the involvement of youth in social movements and online campaigns can be regarded as a modern reflection of Aristotle's theory of direct participation. When evaluating the philosopher's ideas, it is crucial to consider the evolution of the concepts of citizenship and virtue over time. Philosophers such as Plato, Rousseau, Habermas, and Rawls present different perspectives on these concepts, highlighting their significance in the modern era. It is essential to examine the distinction between good citizen and good human specifically through Aristotle's educational philosophy. According to Aristotle, a virtuous individual must fulfill their social responsibilities. Education plays a critical role in the moral and social development of individuals. Modern nation-states are increasingly aware of this fact and are seen developing their educational systems accordingly. The impact of education on society can be traced back to the times of philosophers such as Socrates, Plato, and Aristotle, and discussions surrounding the theories these philosophers expressed regarding education continue for various reasons. Aristotle emphasizes that a good citizen must lead a virtuous life and actively participate in the functioning of the state. The difference between good and bad citizens is based on their understanding of virtue; thus, citizenship requires individuals to be sensitive to social issues and participate actively. This article underscores the importance of individuals engaging not just with their local communities, but also with international issues, particularly under the influences of globalization. Problems such as the global climate crisis provide clear examples of efforts individuals must make to be considered good citizens. Additionally, the significance of moral values acquired through education in shaping individuals' roles within society and their effectiveness in fulfilling these roles is expressed. In this regard, Aristotle's ideas not only provide a historical perspective but also shed significant light on the current understanding of citizenship in modern societies. Good citizenship emerges as a more comprehensive concept than simply being a good human. A good citizen not only adheres to laws but must also demonstrate meaningful participation and contribute to society. This has become even more apparent in today's world, influenced heavily by social media, which allows individuals to express their thoughts and engage in social change. Furthermore, it advocates that educational systems should focus not just on academic success but also on instilling values such as social responsibility, critical thinking, and contribution to society in individuals. A quality education enhances individuals' knowledge base while equipping them with moral and ethical values. Therefore, Aristotle's recommendations for cultivating virtuous individuals remain relevant today. Consequently, Aristotle's concepts of good citizen and good human are at the center of philosophical discourse that has persisted for centuries. These concepts interact with contemporary social and political dynamics, emphasizing the importance of individuals' contributions to their societies. A reevaluation of Aristotle's philosophical thought has become a crucial necessity for individuals and societies concerning sustainable development, social justice, and the preservation of democratic values. The notions of being a good citizen and a good human affect not only individuals' lives but also the society and the functioning of the state. Thus, thoroughly understanding these concepts enhances individuals' capacity to contribute effectively to society and supports the strengthening of social structures.